

Nr 184.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1943 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 232 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 21 april 1943, föreslagit riksdagen att

1. besluta inrättandet av en överstyrelse för yrkesutbildning i överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

2. godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas i vad avser överdirektörstjänsten, en byråchefstjänst samt den extra ordinarie byrådirektörstjänsten tills vidare från och med den 1 juli 1943 och i övrigt tills vidare från och med den 1 januari 1944;

3. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas under budgetåret 1943/44;

4. till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 138,300 kronor;

5. till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 22,300 kronor;

6. till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Utrustning för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *K. Petersson* och *C. E. Ericsson* (I: 268) och den andra inom andra kammaren av herrar *S. Lundgren* och *C. Lindberg* i Stockholm (II: 386), vari hemstälts,

1) att riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 232, att även yrkesutbildningen för sjöfolk i manskapsgrad förläggas under överstyrelsen för yrkesutbildning;

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning rörande yrkesutbildning för sjöfolk i manskapsgrad;

dels en inom andra kammaren av herr *J. A. Persson* i Tidaholm *m. fl.* väckt motion (II: 385), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta en organisa-

tion av överstyrelsen för yrkesutbildning i enlighet med vad i motionen förordats;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr J. Björck m. fl. (I: 264) och den andra inom andra kammaren av fröken Kerstin Hesselgren m. fl. (II: 383), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att undervisning i husligt arbete och kvinnliga yrken skall hänföras till en särskild för ändamålet inrättad byrå inom överstyrelsen för yrkesutbildning, eller, därest detta för närvarande skulle anses omöjligt, att tredje byrån inom ifrågavarande överstyrelse organiseras på två fullt jämställda avdelningar, vilka förestås den ena av byråchefen och den andra av befattningshavare med benämningen byrådirektör.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas — i den mån desamma ej framgå av redogörelsen i det följande — till motionerna I: 268, II: 385 och I: 264.

Kungl. Maj:ts förslag bygger på ett av *verkstadsskolutredningen* i betänkande den 30 december 1938 framlagt förslag, att yrkesskolavdelningen inom den nuvarande skolöverstyrelsen skall utbrytas till ett fristående ämbetsverk, organiserat i nära kontakt med näringsliv och arbetsmarknad.

I. Allmänna synpunkter rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen.

Departementschefen har inledningsvis anført, att man vid bedömningen av frågan om organisationen av yrkesutbildningens centrala ledning måste utgå från två huvudsynpunkter.

Den första av dessa är, att undervisningsväsendet utgör en alla skolor omspännande organisk helhet och att det mellan skolväsendets olika sidor sålunda finnes ett klart samband. De olika skolformerna böra, såsom jag i annat sammanhang haft anledning framhålla, ses som delar av denna helhet och lösningen av deras mångahanda problem sökas i en riktning, som icke blott är gagnelig för den särskilda skolform det närmast gäller utan även främjar vårt bildningsliv i övrigt. Endast om denna synpunkt tillbörligen beaktas, kan man åstadkomma samverkan mellan de olika åtgärder, som måste vidtagas för att främja en önskvärd övergång från de intellektuella banorna till de praktiska yrkena. För att en rationell avvägning mellan dessa olika utbildningsgrenar överhuvudtaget skall bli möjlig, måste även frågan om den centrala ledningen av vårt lands skolväsende vinna en lösning, som icke släpper enhetssynpunkten ur sikte. I samma riktning pekar det förhållandet, att de skolorganisatoriska och pedagogiska frågorna i stort sett äro desamma inom skilda grenar av skolväsendet, oavsett utbildningens ändamål.

Den andra huvudsynpunkt, som man har att anlägga på den föreliggande frågan, är den, att ett intimt samband består även mellan yrkesskolväsendet och näringslivet. Med det allmänna skolväsendet delar yrkesutbildningen uppgiften att utveckla ungdomens anlag, varvid fostran i fördjudad mening framstår som det yttersta målet. Men därutöver måste yrkesutbildningen vara direkt inriktad på att tillgodose och anpassa sig efter näringslivets skiftande behov av yrkesutbildad arbetskraft. Den måste för den skull vara

praktiskt lagd. Skall den yrkesorienterade undervisningen kunna fylla sina uppgifter, måste en organiserad nära kontakt förefinnas mellan yrkesutbildningens centrala ledning samt näringsliv och arbetsmarknad. Endast under denna förutsättning kan en lämplig kvantitativ och kvalitativ avvägning mellan olika behov uppnås. Det möter betydande praktiska svårigheter att finna en sådan lösning av yrkesskolväsendets organisationsproblem, som tillbörligen beaktar båda de nu angivna synpunkterna. Det är emellertid ofrånkomligt att söka finna en dylik lösning.

Departementschefen har vidare erinrat, att avvägningen mellan dessa båda huvudsynpunkter år 1919 ledde till, att den centrala ledningen av yrkesutbildningen samorganiserades med ledningen för folkskole- och läroverksväsendet. Beträffande den utveckling, som skett efter denna tid anför departementschefen:

Vid den tid, då förslaget om inrättandet av praktiska ungdomsskolor framlades och godkändes, gällde det att i första hand få till stånd teoretiska utbildningsanstalter — exempelvis lärlings- och yrkesskolor — till komplettering av den praktiska träning, som de unga avsågos att erhålla vid samtidig anställning i näringslivet. De pedagogiska problemen kommo för den skull att dominera även när det gällde frågan om yrkesundervisningens centrala ledning. Så länge yrkesskolväsendet icke heller nått någon större omfattning och i stort sett var begränsat till kompletterande kvällsskolor, kunde nämnda förhållande fortfora. Att numera vid sidan av lärlings- och yrkesskolorna successivt tillkommit ett betydande antal verkstadsskolor och andra heldagsundervisande yrkesutbildningsanstalter och att yrkesskolväsendet, särskilt efter tillkomsten av de centrala verkstadsskolorna, också för närvarande är stätt i snabb utveckling, är givetvis snarare ägnat att förstärka än förringa betydelsen av att de pedagogiska synpunkterna vinna beaktande hos överinstansen över dessa skolor. I samma mån som den yrkesbetonade undervisningen i de allmänbildande skolorna ökat i omfattning genom inrättandet av praktiska mellanskolor, inbyggda praktiska linjer och dylikt, har vidare samhörigheten mellan de allmänbildande skolorna och de egentliga yrkesutbildningsanstalterna blivit än starkare. Att märka är ytterligare, att de tekniska läroverken och handelsgymnasierna, vilka äro att betrakta som yrkesutbildningsanstalter, i viktiga hänseenden stå de allmänna läroverken mycket nära. Avvägningen mellan den allmänbildande undervisning, som meddelas i de högre allmänna läroverken, och den praktiska gymnasieutbildning, som meddelas vid de tekniska och merkantila gymnasierna, framstår numera som en samhällsfråga av vikt, och det sätt, varpå den centrala ledningen för dessa undervisningsgrenar ordnas, är av stor betydelse. För närvarande är tillträdet till den allmänbildande undervisningen i stort sett icke underkastat några restriktioner. Nya högre folkskolor tillkomma även i rådande statsfinansiella läge och ombildas merendels efter någon tid till kommunala mellanskolor. Vid de allmänna läroverken upprättas parallellavdelningar i en utsträckning, som i stort sett motsvarar efterfrågan. Justeringar mellan olika utbildningslinjer, t. ex. mellan latin- och reallinjen, kunna företagas utan svårighet. Denna elasticitet är ur vissa synpunkter en stor fördel för organisationen. Risker är blott, att de teoretiska studierna få ett bredare utrymme än som svarar mot samhällets behov. Av det nu anförda torde framgå, att behovet av kontakt mellan de allmänbildande och de praktiska skollformerna med åren ingalunda minskats utan tvärtom vuxit i styrka.

Emellertid ha under senare år också starka intressen framträtt i syfte att effektivt organisera yrkesutbildningen inom näringslivet självt, och denna utbildningsväg synes vara den, som i första hand bör utnyttjas. I den mån staten finner sig böra ingripa till stöd och reglering av denna verksamhet, måste detta ske i nära samarbete med näringslivets och arbetsmarknadens organisationer och med ingående kännedom om det ekonomiska livets förhållanden. Utvecklingen aktualiserar även frågan om den nödvändiga avvägningen mellan de utbildningsmöjligheter, som kunna och böra erbjudas inom näringslivet, och dem, som icke minst med hänsyn till landsbygdens speciella behov samt förhållanden under tider av mera omfattande arbetslöshet böra ställas till förfogande i skolor av olika slag.

Genom den utveckling, som sålunda ägt rum, har det tidigare berörda behovet av en organiserad nära kontakt mellan yrkesundervisningens centrala ledning samt näringsliv och arbetsmarknad vuxit i betydelse. Det framstår såsom angeläget, att statens åtgärder i fråga om yrkesutbildning inom näringslivet förläggas under samma centrala myndighet som skolåtgärderna på yrkesutbildningens område, då eljest den nödvändiga avvägningen mellan de olika statliga åtgärderna försvåras.

Spörsmålet om den centrala ledningen av den yrkesorienterade undervisningen hade, framhåller departementschefen, genom de antydda omständigheterna tvivelsutan kommit i ett annat läge än vid den tidpunkt, då den nuvarande organisationen fastställdes. Det syntes därför vara starkt av behovet påkallat att nu till omprövning upptaga frågan om organisationen av centralorganet på detta område liksom även frågan om en väsentlig förstärkning av detta. Det närmaste problemet bleve då, huruvida detta kunde ske genom en omorganisation av skolöverstyrelsens nuvarande yrkesskolavdelning eller om ett från denna överstyrelse fristående centralorgan för yrkesutbildningen borde inrättas eller slutligen huruvida det vore möjligt att finna någon förmedlande lösning, som möjliggjorde å ena sidan större handlingsfrihet för centralorganet men bevarade den såväl ur pedagogiska som praktisk-administrativa synpunkter värdefulla anknytningen till skolöverstyrelsen.

Departementschefen har beträffande dessa spörsmål för egen del anfört:

1936 års sakkuniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha med hänsyn till den nära samhörighet, som i pedagogiskt och organisatoriskt avseende föreligger mellan de allmänbildande skolorna och de egentliga yrkesutbildningsanstalterna, ansett, att skolöverstyrelsens tre huvudavdelningar alltfört böra sammanhållas inom ett ämbetsverk. De sakkunniga ha emellertid föreslagit, att vid överstyrelsens sida skall ställas ett rådgivande organ, som med en allsidig och samtidigt fackmannamässig rekrytering skall representera den erforderliga direkta kontakten med näringsliv och arbetsmarknad.

Emot detta förslag ha emellertid ett flertal erinringar riktats. Sålunda har verkstadsskoleutredningen — även om utredningen icke velat förneka, att ett realiserande av förslaget skulle medföra en förstärkning av skolöverstyrelsen — förmenat, att det inflytande, som genom denna nämnd skulle tillerkännas näringslivet och arbetsmarknaden, likväl icke skulle bliva tillfredsställande eller av större praktiskt värde. Enligt utredningens mening kan en rationell central ledning på området icke skapas inom den nuvarande skolöverstyrelsens ram. Med framhållande av att förvisso andra skäl tala

för ett fortsatt sammanhållande inom ett ämbetsverk av ledningen av det allmänna såväl högre som lägre skolväsendet och yrkesundervisningen har verkstadsskoleutredningen därför likväl förordat, att en fristående överstyrelse för yrkesutbildningen inrättas.

Till denna ståndpunkt ha skolöverstyrelsen — ehuru icke enhällig — kommerskollegium, socialstyrelsen, riksräkenskapsverket och statens arbetsmarknadskommission ävensom flertalet av de över verkstadsskoleutredningens förslag hörda sammanslutningarna, däribland arbetsmarknadens huvudorganisationer, anslutit sig. Däremot har statskontoret givit uttryck åt den uppfattningen, att hinder ur organisatorisk synpunkt icke bör möta att i en gemensam skolöverstyrelse inordna en yrkesskolavdelning med i stort sett den konstruktion och det arbetsfält, som verkstadsskoleutredningen ansett böra givas den föreslagna överstyrelsen för yrkesskolutbildning.

Framför allt med hänsyn till att jag finner en av de viktigaste uppgifterna för skolorganisationen vara att utveckla och fördjupa sambandet mellan den allmänna skolan och yrkesundervisningen i syfte att därigenom underlätta ungdomens övergång från teoretiska studier till praktisk utbildning, skulle jag för egen del gärna ha velat medverka till en omorganisation och förstärkning av den centrala ledningen för yrkesutbildningen inom ramen av skolöverstyrelsens nuvarande organisation i enlighet med vad som antydes i statskontorets yttrande. Å andra sidan synes det mig uppenbart, att den centrala ledningens för yrkesundervisningen behov av ett nära samarbete med näringslivet och arbetsmarknaden svårligen kan tillgodoses, om icke denna ledning får en väsentligt självständigare ställning än den nuvarande yrkesskolavdelningen. En verkligt ändamålsenlig och effektiv skötsel av yrkesutbildningsangelägenheterna synes mig kunna vinnas endast om dessa handhas av ett organ med direkt anknytning till näringslivet och arbetsmarknaden. Jag är fördenskull beredd att såtillvida giva verkstadsskoleutredningens förslag min anslutning, som jag förordar, att en fristående överstyrelse för yrkesutbildning inrättas, men då utredningen synes mig icke ha tillräckligt beaktat vikten av ett fast organiserat samarbete mellan de allmänbildande och de yrkesorienterade grenarna av skolväsendet, har jag samtidigt funnit nödvändigt att, för säkerställande av denna samverkan, vidtaga vissa viktiga jämkningar i detta förslag. Härtill återkommer jag i det följande.

Det har givetvis väckt mina betänkligheter att — särskilt i rådande krisläge — förorda en utbyggnad av den statliga förvaltningsapparaten, som måste medföra icke oväsentliga öknningar av anslagen till förvaltningsändamål. Jag vill emellertid erinra om, att det allmännas årliga kostnader för yrkesutbildningen uppgå till mycket betydande belopp. I den mån, såsom är att förutse, det statsunderstödda yrkesutbildningsväsendet ytterligare utbygges, komma dessa kostnader att avsevärt stiga. Det är därför av vikt, att åtgärderna till främjande av yrkesutbildning, vare sig de äga rum inom näringslivet eller i särskilt inrättade yrkesundervisningsanstalter, planläggas och genomföras med tillräcklig överblick över och kännedom om näringslivets skiftande behov och förhållanden samt egna förutsättningar för beredande av yrkesutbildning. Av ej mindre betydelse är, att överledningen av dylika anstalter fortlöpande handhas ur liknande synpunkter. Helt säkert kunna därigenom sådana besparingar i det allmännas utgifter för ändamålet vinnas, som mångfalt överstiga den kostnadsökning, vilken föranledes av upprättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning. Samtidigt ernås en effektiv organisation av centralledningen. Jag erinrar om att arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté, vilken bildats genom

samverkan av arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, i skrivelse hösten 1942 uttalat en önskan, att förslag om inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning måtte föreläggas innevarande års riksdag.

Vad jag ovan berört i fråga om samhörigheten i skilda avseenden mellan de allmänbildande skolorna och de egentliga yrkesutbildningsanstalterna måste beaktas, även om yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen och en fristående överstyrelse för yrkesutbildning inrättas. Å ena sidan kommer den nya överstyrelsen att på det pedagogiska och ett flertal andra områden ha behov av den sakkunskap, som nu är företrädd inom skolöverstyrelsen. Å andra sidan måste det tillses, att den efter utbrytningen begränsade skolöverstyrelsens behov av särskild expertis för den yrkesbetonade undervisningen inom de allmänbildande skolorna tillgodoses. Därvid måste framför allt en dyrbar dubbelorganisation undvikas. I den mån den nya överstyrelsen för yrkesutbildning kommer att besitta den erforderliga sakkunskapen, måste denna också stå till skolöverstyrelsens förfogande. Ett organiserat, intimt samarbete mellan de båda överstyrelserna måste sålunda anordnas. Målet bör vara, att skolöverstyrelsen i tekniska undervisningsfrågor skall kunna hänvända sig till det nyupprättade ämbetsverket på samma smidiga sätt, som om detta alltjämt vore en avdelning inom skolöverstyrelsen, och omvänt bör överstyrelsen för yrkesutbildning kunna påräkna motsvarande bistånd i allmänpedagogiska och andra spörsmål från skolöverstyrelsen. Erforderliga bestämmelser till säkerställande av detta samarbete bör införas i vederbörande verks instruktioner. Såsom en ytterligare åtgärd i samma syfte kommer jag i det följande att förorda, att generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen skall vara självskrivna ledamot av den nya överstyrelsen för yrkesutbildning.

Under åberopande av vad sålunda anförts förordar jag, att förslag nu förelägges riksdagen om inrättande av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Utskottet.

Såsom departementschefen framhållit har genom den utveckling, som på yrkesskolväsendets område ägt rum särskilt under det senaste decenniet, behovet av en nära kontakt mellan yrkesundervisningens centrala ledning samt näringsliv och arbetsmarknad allt mera vuxit i betydelse. Utskottet är ense med departementschefen om att denna kontakt svårligen kan tillgodoses, om icke den centrala ledningen av yrkesskolväsendet får en väsentligt självständigare ställning än den som innehaves av skolöverstyrelsens nuvarande yrkesskolavdelning.

Utskottet anser därför i likhet med departementschefen, att en fristående överstyrelse för yrkesutbildning bör inrättas. En förutsättning för att den nya överstyrelsen skall kunna bli det samlande organet för uppbyggande av en ordnad yrkesutbildning i landet synes enligt utskottets mening vara, att vid överstyrelsens organiserande beaktas, att representanter för näringsliv och arbetsmarknad få möjlighet att göra sina direkta erfarenheter och intressen gällande. Med hänsyn till att de skolorganisatoriska och pedagogiska frågorna i stor utsträckning äro desamma inom skilda grenar av skolväsendet, oavsett utbildningens ändamål, delar utskottet departementschefens uppfattning om vikten av att ett fast organiserat samarbete kommer till stånd mellan de två

ämbetsverk — skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning — vilka skola handhava den centrala ledningen av de s. k. allmänbildande skolorna respektive de egentliga yrkesutbildningsanstalterna. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att samtidigt som de praktiska skolformerna givetvis i första hand måste tillgodose ett på förvärvande av speciell yrkeskunskap inriktat utbildningskrav hänsyn i största möjliga utsträckning även bör vid desamma tagas till de allmänbildande teoretiska ämnenas betydelse. Nämnade skolor böra i fråga om meddelande av allmänt medborgerlig bildning icke bliva ställda i motsatsförhållande till de i inskränkt mening allmänbildande läroanstalterna.

Även efter en utbrytning av yrkesskolavdelningen ur skolöverstyrelsen kommer inom detta ämbetsverks verksamhetsområde alltjämt att ligga den yrkesbetonade undervisningen inom sistnämnda skolor, i främsta rummet sådan undervisning vid de praktiska mellanskolorna, de praktiska realskolelinjerna och de yrkesbestämda högre folkskolorna. I tekniska undervisningsfrågor bör därför skolöverstyrelsen kunna hänvända sig till överstyrelsen för yrkesutbildning, medan det nyupprättade ämbetsverket å sin sida bör kunna påräkna motsvarande bistånd i allmänpedagogiska och andra spörsmål från skolöverstyrelsen. Utskottet förutsätter, att instruktionerna för vederbörande verk komma att så utformas, att detta samarbete säkerställes och en dyrbar dubbelorganisation härigenom i möjligaste mån undvikes. Till departementschefens förslag om att generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen skall vara självskrivna ledamot av den nya överstyrelsen för yrkesutbildning återkommer utskottet i det följande.

II. Verksamhetsområdet för en överstyrelse för yrkesutbildning.

Beträffande de yrkesutbildningsgrenar, som avses skola läggas under den nya överstyrelsen, har departementschefen anfört i huvudsak följande.

De synpunkter, som jag i det föregående utvecklade, leda, tillämpade på nu föreliggande organisationsfråga, närmast till att överinseendet över yrkesutbildningsåtgärderna på näringslivets samtliga eller åtminstone flesta områden borde förläggas till den föreslagna nya överstyrelsen för yrkesutbildning, vilken förutsättes få nära kontakt med näringsliv och arbetsmarknad. Förutom yrkesutbildningsåtgärderna för hantverk, industri, handel och husligt arbete skulle då under denna överstyrelse förläggas även utbildningen exempelvis för jordbruk, skogsbruk och sjöfart. Röster ha också höjts härför. Av praktiska skäl synes det mig emellertid icke möjligt att intaga den ståndpunkten, att samtliga eller ens flertalet grenar av yrkesutbildningen nu förläggas under den nybildade överstyrelsen. Jag begränsar mig därför nu till att förorda, att under denna överstyrelse i enlighet med föreliggande förslag endast förläggas ledningen av yrkesutbildningsåtgärderna för hantverk och industri samt handel och husligt arbete. För närvarande handhas dessa arbetsuppgifter av skolöverstyrelsen och i vissa avseenden av kommerskollegium. I stort sett medför förslaget sålunda, att skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning utbrytes till ett fristående centralorgan. Härigenom komma bland annat även de tek-

niska läroverken och handelsgymnasierna att för framtiden vara förlagda under den nybildade överstyrelsen. För att överstyrelsen för yrkesutbildning på ett tillfredsställande sätt skall kunna handha överinseendet över de tekniska läroverken och handelsgymnasierna förutsättes emellertid att ett intimt samarbete kommer till stånd mellan detta ämbetsverk och skolöverstyrelsen.

Organisationsförslaget innebär vidare, att även den lägre handelsundervisningen skulle sortera under den nybildade överstyrelsen. Med hänsyn främst till att dylik undervisning i betydande utsträckning meddelas i samma anstalter som den lägre undervisningen för hantverk, industri och husligt arbete synes det ändamålsenligt, att utbildningen för samtliga dessa yrken ställes under samma överledning och att denna blir den nya överstyrelsen för yrkesutbildning.

Med den begränsning, som sålunda föreslagits, kommer den centrala ledningen av yrkesutbildningsåtgärderna exempelvis för jord- och skogsbruk, fiske samt sjöfarten att kvarligga hos respektive lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen och kommerskollegium. Det är emellertid möjligt, att utvecklingen och de erfarenheter, som vinnas beträffande den nybildade överstyrelsens verksamhet, så småningom komma att leda till en överflyttning till denna av ytterligare grenar av yrkesutbildningen. I sådant hänseende vill jag här endast erinra om, att undervisningen på maskintekniska linjen i navigationsskolorna till stor del är av liknande art som den, vilken meddelas i vissa tekniska skolor. Beträffande frågan om den centrala ledningen av hemslöjdsundervisningen ifrågasätter jag icke nu någon förändring härutinnan; kommerskollegium torde sålunda även i fortsättningen böra handlägga de hemslöjdsärenden, som för närvarande sortera under kollegium.

Den omständigheten, att den nya överstyrelsens egentliga arbetsområde på nu angivet sätt begränsas, minskar givetvis icke angelägenheten av att överstyrelsen erhåller möjlighet att överblicka samtliga grenar av yrkesutbildningen och därmed sammanhängande frågor. Risk föreligger eljest för att överstyrelsens åtgärder på de egna områdena icke alltid bli ändamålsenliga och rätt avvägda i förhållande till motsvarande åtgärder på andra områden. Denna samlade överblick torde överstyrelsen bäst kunna vinna i nära samarbete med de andra myndigheter, som handlägga utbildningsfrågor, och med arbetsmarknadens organ. Föreskrifter härom torde böra inflyta i vederbörande verks instruktioner.

I den mån överstyrelsen för yrkesutbildning finner, att nya eller ändrade åtgärder äro behövliga på något område, som ej sorterar under överstyrelsen, bör det ankomma på överstyrelsen att taga initiativ i ämnet.

Jag vill i detta sammanhang även understryka, att den nybildade överstyrelsen bör ha en initiativtagande och vägledande ställning jämväl i förhållande till de icke statliga huvudmännen för yrkesutbildningsåtgärderna: landsting, andra kommunala organ och enskilda. Detta är nödvändigt med hänsyn till att den nya överstyrelsen skulle få den samlade överblicken över hithörande problem. Icke minst framträder vikten härav, när det gäller att förbereda och genomföra åtgärder i samband med arbetslöshet. Härvid måste lokala synpunkter och önskemål i stor utsträckning träda tillbaka för andra intressen och enhetliga principer tillämpas över hela linjen. Den initiativtagande ställningen hos överstyrelsen är emellertid behövlig även vid planläggningen och genomförandet av de normala yrkesutbildningsåtgärderna. När staten, såsom fallet exempelvis är vid de centrala verkstadsskolorna, bidrager med större delen av kostnaderna för en skolas upprättande och drift, är det ur alla synpunkter nödvändigt, att staten gör sin mening gällande,

icke minst i samband med skolans planläggning. Även om en central verkstadsskola bör framväxa ur och bäras upp av behov och intressen inom det område, skolan avser att betjäna, och därför bör tagas om hand av lokala intressen, är det dock ofrånkomligt, att de statliga myndigheterna tillse, att statens finansiella och andra intressen bli i tillbörlig grad tillgodosedda. Den statliga ledningen bör sålunda såsom en med den blivande huvudmannen förhandlande part redan på ett tidigt stadium medverka till den mest ändamålsenliga organisationen av yrkesutbildningsåtgärderna.

Jag förordar sålunda, att arbetsområdet och uppgifterna för en blivande överstyrelse för yrkesutbildning bestämmas i enlighet med vad jag i det föregående anfört.

Motionerna I: 268 och II: 386.

Till stöd för de i motionerna I: 268 och II: 386 väckta yrkandena har anförts bland annat:

I propositionen beröres även yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen, dock endast i vad angår utbildningen till befäl.

Från såväl redarnas som de ombordanställdas organisationers sida strävar man efter att söka åstadkomma en höjning av sjöfolkets yrkeskunnighet. Beklagligtvis har hittills mycket litet åtgjorts i sådant syfte. Sedan två år tillbaka ha emellertid vid Göteborgs yrkesskolor anordnats kurser för utbildning av skeppskockar, en anordning som visat sig vara synnerligen ändamålsenlig. Det får anses av största vikt, att liknande kurser komma till stånd jämväl för däck- och maskinmanskapet.

Sjöfartsnäringen ingår som en mycket viktig faktor i svenskt näringsliv, och den skarpa konkurrens om tillgängliga frakter, som med all sannolikhet kommer att uppstå efter det nu pågående krigets slut, fordrar kunnigt och väl utbildat folk, som kan sköta den mer eller mindre komplicerade fartygsmaterielen, vilken representerar stora värden.

Man får i detta sammanhang ej förbise, att sjömansyrket tyvärr tenderar att bli ett genomgångsyrke, vilket uppenbarligen icke är till gagn vare sig för utövaren av detsamma eller för sjöfartsnäringen i dess helhet. En utbildning, varigenom en stam av kunnigt sjöfolk bildas, får anses som ett önskemål från såväl redarnas som sjöfolkets sida. Det kan icke vara rätt mot näringens utövare att utestänga dem från en organiserad yrkesundervisning. De flesta andra av de mera betydande näringarna äro företrädna inom den yrkesutbildning, som bedrivs vid de statliga och kommunala yrkesskolorna i landet. Andra länder såsom Danmark, England och Tyskland m. fl. ha länge haft sin uppmärksamhet riktad på sjömansutbildningens betydelse och vidtagit åtgärder för att tillgodose behovet av goda sjömän.

Nu ifrågavarande spörsmål har tidigare varit föremål för behandling, hittills dock utan önskat resultat. År 1937 igångsattes en utredning rörande sjöfolkets bildningsfråga, i vilket sammanhang även frågan om sjöfolkets yrkesutbildning bragtes på tal. I de direktiv, som voro utfärdade för de sakkunniga, angavs, att åt bildningsarbetet bland sjöfolket borde givas en yrkesbetonad inriktning. Utredningen blev emellertid icke fullföljd; genom beslut i december 1939 förklarade nämligen chefen för ecklesiastikdepartementet, att utredningsarbetet tills vidare skulle vila.

Under senare delen av december månad 1942 hemställde Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska maskinbefälsförbundet,

Svenska sjöfolksförbundet och Svenska stewardföreningen i skrivelse till Konungen, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att vid yrkesskolorna — företrädesvis i de större hamnstäderna — anordna yrkeskurser för sjöfolk i manskapsgrad såväl på däck som i maskin och inom köksavdelningen. Såsom motiv för framställningen framfördes bland annat de argument, som ovan berörts såsom skäl för anordnandet av särskild yrkesutbildning för sjöfolk i manskapsgrad. Än vidare må erinras därom att i Göteborgs och Bohus län under innevarande år tillsatts en kommitté med uppgift att söka utrona förutsättningarna för anordnandet av yrkeskurser för sjöfolk vid Göteborgs yrkesskolor.

Då således frågan om anordnande av särskild yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad måste anses i hög grad aktuell, synes den nya överstyrelsens verksamhetsområde böra bestämmas under hänsynstagande jämväl till denna speciella utbildning. När Kungl. Maj:t kommit till slutsatsen, att yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen icke bör förläggas under den nya överstyrelsen, synes orsaken ha varit de praktiska olägenheter, som skulle uppstå där-est den nu befintliga *befäls*utbildningen flyttades från den nuvarande tillsynsmyndigheten, nämligen kommerskollegium. Denna motivering har ingen giltighet i avseende på en framtida utbildning för sjöfolk i manskapsgrad, vilken tvärtom synes böra anordnas i samband med redan befintliga yrkesskolor och liksom dessa sortera under överstyrelsen för yrkesutbildning.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot vad departementschefen föreslagit i fråga om arbetsområdet och uppgifterna för den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning. I anledning av vad i motionerna I: 268 och II: 386 anförts finner utskottet starka skäl tala för att vid yrkesskolväsendets utbyggnad hänsyn tages till behovet av särskild yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad. Detta slag av yrkesundervisning bör enligt utskottets mening lämpligen falla under verksamhetsområdet för den nya överstyrelsen. I detta sammanhang får utskottet erinra om att Sveriges redareförening m. fl. organisationer samt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att yrkesutbildning måtte anordnas för sjöfolk av manskapsgrad. Med anledning härav har Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juni 1943 föreskrivit, att de i nämnda motioner omförmälda sakkunniga skola återupptaga sin utredning rörande sjöfolkets bildningsfråga. Härigenom har det i motionerna framställda yrkandet om utredning i berörda ämne blivit tillgodosett. Med vad utskottet sålunda anført torde ifrågavarande motioner få anses besvarade.

III. Vissa organisationsfrågor i samband med yrkesskolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen.

Under denna rubrik behandlar departementschefen frågan om gymnastikinspektion vid yrkesutbildningsanstalterna. Denna har ansetts alltjämt böra åligga vederbörande befattningshavare inom skolöverstyrelsen liksom ock byggnadsfrågor och ärenden rörande skolhygien. Departementschefen har i detta sammanhang även ingått på frågan om det nya ämbetsverkets departe-

mentala förläggning. I sistnämnda hänseende har departementschefen utgått ifrån, att ämbetsverket skall komma att sortera under ecklesiastikdepartementet.

Vad departementschefen i ovannämnda avseenden föreslagit har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Utskottet.

IV. Chefskapet för överstyrelsen; överstyrelsens sammansättning.

a) Verkschefen. Styrelsens ordförande.

Verkstadsskoleutredningen har föreslagit att chefen för överstyrelsen för yrkesutbildning skall beredas ställning såsom överdirektör. Tjänsten har ansetts böra tillsättas medelst förordnande på viss tid, förslagsvis sex år, samt placeras i lönegrad C 8 civila avlösningsreglementet. Beträffande frågan om de kompetensfordringar, som böra ställas på innehavaren av ifrågavarande befattning, har utredningen anfört, att den icke ansett sig böra föreslå några speciella kompetenskrav. Givetvis måste det vara fördelaktigt, fortsätter utredningen, om chefen för överstyrelsen besitter speciell fackkunskap på något av de utbildningsområden, överstyrelsen omspanner. Men främst bör han äga allmänna insikter och erfarenheter rörande näringslivet och därmed sammanhängande förhållanden samt ett säkert omdöme och god organisationsförmåga.

Verkstadsskoleutredningen har vidare ingående dryftat, huruvida överdirektören tillika bör fungera såsom ordförande i överstyrelsen, eller om ordförandeskapet i stället bör anförtros åt annan styrelseledamot, representerande näringsliv eller statsförvaltning. Utredningen framhåller, att båda anordningarna prövats inom statsförvaltningen, den förra exempelvis inom vattenfallsstyrelsen, den senare åter exempelvis i dåvarande rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Utredningen har stannat vid att förorda, att ordförandeskapet förenas med chefskapet för ämbetsverket, men har icke förnekat, att vissa fördelar även kunna vara förknippade med en organisationsform, där de nämnda funktionerna uppdelas på skilda personer. Såsom motiv för sin ståndpunkt i denna fråga har utredningen anfört bland annat följande.

Enligt utredningens mening böra i huvudsak endast ärenden av större betydelse eller principiell vikt hänskjutas till avgörande i styrelseplenium. Övriga ärenden — utgörande det stora flertalet löpande ärenden, vilka i stor utsträckning kräva omedelbara beslut — böra avgöras av verkschefen efter vederbörlig föredragning. Vid sådant förhållande synas övervägande skäl tala för att ordföranden icke blott intager ställningen som den ledande i själva styrelsen utan även som chef för ämbetsverket. Endast härigenom torde han kunna vinna den intima och dagliga kontakt med yrkesutbildningens speciella problem, som torde böra fordras för att han inom styrelsen skall kunna intaga en verkligt ledande ställning. Endast genom nämnda anordning kan undvikas, att ledningen för verket blir splittrad.

Verkstadsskoleutredningens förslag härutinnan har föranlett särskilt yttrande allenast av *skolöverstyrelsen*, som ansett, att de skäl, utredningen

anfört för förslaget, äro så starka, att överstyrelsen finner det uteslutet, att annan anordning skall komma i fråga. Det måste vara ett oavvisligt krav, att ordföranden i överstyrelsen fullt bör kunna behärska och ha överblick även över de speciella frågor, som icke komma att avgöras av styrelseplenium utan av verkschefen efter vederbörlig föredragning och vilka komma att utgöra det stora flertalet ärenden. En placering av överdirektörstjänsten i lönegrad C 10 finner överstyrelsen vara i alla avseenden fullt skälig.

Innan verkstadsskoleutredningen tagit ställning i frågan om styrelsens sammansättning, har utredningen redogjort för arten och omfattningen av de *arbetsuppgifter*, som enligt utredningens mening böra ankomma på styrelseledamöterna. I sistnämnda hänseende har utredningen erinrat om, att enligt det förslag till yrkesskolnämnd, som framlagts av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation, till handläggning av en dylik nämnd skulle hänskjutas allenast vissa ärenden av mera omedelbar betydelse för näringsliv och arbetsmarknad. Ärenden av övervägande formell art samt ärenden, vilka eljest äro av beskaffenhet att böra avgöras enligt redan fastslagna grundsatser eller blott innefatta frågor, för vilkas avgörande näringslivets och arbetsmarknadens representanter i sådan egenskap icke kunna anses behöva deltaga, skulle däremot enligt berörda förslag avgöras av skolöverstyrelsen utan hörande av yrkesskolnämnden.

För att vinna en smidig och eljest ändamålsenlig organisation anser verkstadsskoleutredningen, att jämväl i en blivande överstyrelse för yrkesutbildning endast ärenden, som antingen beröra överstyrelsens egen organisation eller ock äro av betydande vikt eller ha nära samband med näringslivets och arbetsmarknadens behov och förhållanden, böra hänskjutas till avgörande i styrelseplenium. Därest icke för vissa fall annat är föreskrivet, böra beslut i övriga ärenden fattas av överdirektören och chefen för överstyrelsen ensam efter vederbörlig föredragning.

Såsom pleniären har utredningen nämnt bland andra frågor av större principiell och annan betydelse för den lägre yrkesutbildningen, såsom spörsmål rörande lärlingsförhållanden, utbildningslinjer för yrkesundervisningen, större och viktigare organisationsfrågor samt i övrigt frågor, som beröra yrkesutbildningsverksamhetens anpassning efter näringslivets och arbetsmarknadens behov och förhållanden.

b) Styrelsens sammansättning.

Verkstadsskoleutredningen har — efter erinran att den av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ifrågasatta *rådgivande* yrkesskolnämnden föreslagits omfatta nitton ledamöter — påpekat, att icke ens med en så omfattande organisation den föreslagna nämnden skulle utgöra en fullödig representation för yrkesutbildningsväsendets olika grenar.

Enligt utredningens mening bör en *beslutande* överstyrelse för yrkesutbildning under inga förhållanden erhålla en ens tillnärmelsevis så stor omfattning som nyssnämnda yrkesskolnämnd; tvärtom tala vägande skäl för att antalet styrelseledamöter starkt begränsas.

Utredningen har i detta avseende förklarat sig starkt böjd för att förorda en styrelse, bestående av ordförande jämte sex ledamöter. I en sådan styrelse skulle envar av grupperna industri, hantverk och handel kunna erhålla två representanter, därav en för respektive företagar- och arbetarintressena inom gruppen, varjämte erforderlig representation för vissa andra yrkesgrupper skulle kunna beredas genom tillsättande av extra ledamöter av styrelsen.

Utredningen har dock stannat för en sådan sammansättning av styrelsen, enligt vilken de enskilda ledamöterna icke avses skola i styrelsen i första rummet företräda vissa speciella grenar av näringslivet utan i stället främst representera allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Härvid synes antalet ledamöter kunna begränsas till — förutom ordföranden — fyra. Ledamöterna böra utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Av ledamöterna böra två närmast företräda företagar- och två arbetarintressen inom näringslivet.

I fråga om *ersättningar* till ledamöter av överstyrelsen har verkstadsskoleutredningen slutligen föreslagit, att till annan ledamot än ordförande skall utgå dels fast arvode med femhundra kronor för år, dels ock tjugufem kronor för sammanträde. Arvode till suppleant bör utgå med tjugufem kronor för sammanträde. Härtill bör i förekommande fall komma rese- och traktamentsersättning, varvid traktamentsersättning bör utgå jämväl för sammanträdesdag. Traktamentsersättningarna böra beräknas enligt rese- och traktamentsklass I B i gällande resereglemente. Gottgörelse till sakkunniga synas böra utgå enligt grunder, som bestämmas av överstyrelsen.

c) Yttranden.

Statskontoret har uttalat betänkligheter mot ifrågavarande förslag. Genom den föreslagna anordningen skulle, framhåller statskontoret, verkets byråchefer, vilka kontinuerligt ha att svara för den närmaste ledningen och övervakningen av verksamhetens olika grenar, berövas möjligheten att såsom ledamöter deltaga i avgörandet av viktigare ärenden.

Riksräkenskapsverket finner det olämpligt att överlämna beslutanderätten åt en på förslaget sätt sammansatt överstyrelse, vars ledamöter med undantag av ordföranden icke skulle vara tjänstemän. Ämbetsverket anför vidare, att beslutanderätten principiellt bör anförtros överstyrelsens chef och byråchefer. Särskilda fullmäktige böra förordnas hos överstyrelsen, vilka vid förefallande behov skola stå till förfogande och därvid äga rätt att deltaga i behandlingen av vissa större frågor.

Ej heller *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* har ansett sig kunna biträda förslaget om en särskild styrelse med ledamöter, som icke jämväl skulle ha annan funktion inom överstyrelsen. Lönenämnden har vidare framhållit, att med den föreslagna organisationen byråcheferna skulle erhålla en annan ställning än som eljest plägar förekomma. Förhållandet att byråcheferna närmast komma att erhålla ställning såsom föredragande utan möjlighet att direkt påverka plenibesluten synes otillfredsställande. Därest be-

fattningar i byråchefsgarden skola inrättas vid den nya överstyrelsen — och starka skäl synas lönenämnden tala härför — böra innehavarna av sagda tjänster beredas en sådan ställning inom ämbetsverket, att de komma att deltaga i verkets beslut i ärenden av beskaffenhet att böra handläggas i plenum. För den händelse så icke skulle bliva fallet, torde det ligga närmast till hands, att byråchefstjänsterna utbytas mot befattningar som byrådirektörer i lönegraden A 28.

Socialstyrelsen har ifrågasatt, om icke representationen för de statliga intressena — enligt utredningen allenast överdirektören — bör förstärkas i någon form. En tänkbar utväg kan vara, att av de övriga fyra ledamöterna två företräda statliga intressen och sålunda icke äro företagar- eller arbetarrepresentanter, medan dessa parter representeras av vardera en ledamot. Det synes nämligen styrelsen knappast tillfredsställande, att vid handläggandet av frågor av förevarande natur de båda parternas representanter skola gemensamt kunna överrösta den statliga representanten, detta så mycket mer som kostnaden för verksamheten gäldas av det allmänna. Skulle nyss nämnda utväg icke visa sig framkomlig, vill styrelsen förorda, att partsrepresentanterna allenast i form av en rådgivande institution knyts till överstyrelsen.

Skolöverstyrelsen — vid vars yttrande fogats särskilt uttalande av bland annat överstyrelsens chef — har ingående uppehållit sig vid frågan om sammansättningen av den nybildade överstyrelsen och har härom anfört i huvudsak följande.

Skolöverstyrelsen anser till en början, att antalet styrelseledamöter i en beslutande överstyrelse icke bör vara alltför stort. Därest, såsom utredningen förutsatt, Kungl. Maj:t behåller i sin hand att vid behov förordna ytterligare ledamöter, har överstyrelsen ingen anledning till erinran emot det föreslagna antalet av Kungl. Maj:t för viss tid förordnade styrelseledamöter. Överstyrelsen ansluter sig även till vad utredningen anfört rörande anlitan- de av särskilda sakkunniga samt beträffande sättet för styrelsens sammankallande m. m.

Skolöverstyrelsen finner emellertid, att byråcheferna i det nybildade ämbetsverket böra tillerkännas ledamots ställning. Det synes nämligen skäligt, att icke blott sakkunskap rörande näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden utan jämväl från yrkesundervisningens område blir genom ledamöterna företrädd inom den nya överstyrelsen. Härtill vill överstyrelsen framhålla, att särskilt utåt — gentemot under överstyrelsen ställda styrelser och nämnder samt befattningshavare inom yrkesutbildningsväsendet, vilkas verksamhet i detalj närmast byråcheferna få att taga befattning med dels å tjänsterummet, dels vid inspektionsbesök — byråcheferna komma att enligt utredningens förslag få en mindre auktoritativ ställning än vad som är önskvärt. I många fall, beroende på personliga egenskaper, kommer detta väl att reellt icke vara av någon betydelse. Generellt sett skulle det dock innebära en icke oväsentlig styrka och ett stöd i tjänsteutövningen, om vederbörande uppbar ställningen som ledamot i den beslutade styrelsen och icke blir betraktad endast såsom tjänsteman i överstyrelsens kansli.

Generaldirektören Holmdahl har i sitt särskilda yttrande framfört betänkligheter beträffande den föreslagna organisationen av den nya överstyrelsen. Han anför bland annat. Den föreslagna organisationen av den nya överstyrelsen erbjuder inga som helst garantier för att sakkunskapen och erfarenheten från yrkesundervisningen överhuvud bliva företrädda av någon bland överstyrelsens beslutande medlemmar, chefen och de fyra ledamöterna.

Jag kan överhuvud icke finna, att det kan betraktas som en effektiv och

lämplig organisation för behandling av yrkesskolärenden, att beslut i alla frågor av någon större principiell vikt och betydelse rörande yrkesundervisningen skola fattas av en styrelse, bland vilkens fyra ledamöter ingen kan beräknas företräda någon som helst sakkunskap på yrkesundervisningens område, eftersom dessa skulle företräda företagar- och arbetarintressen inom näringslivet. Jag kan icke heller anse det vara en ändamålsenlig och praktisk anordning, att alla större och viktigare ärenden skola samlas på hög för att avgöras vid det enda sammanträde i månaden, som styrelsen beräknas skola hålla.

En tillfredsställande lösning av denna organisationsfråga borde enligt min mening kunna vinnas efter följande huvudlinjer. Överstyrelsen organiseras med ett tillräckligt antal byråer med byråchefer som föreståndare för dessa och som ledamöter i styrelsen. I spetsen för ämbetsverket ställes en överdirektör som chef, och till verket knytes ett yrkesutbildningsråd på lämpligt sätt sammansatt av representanter för närings- och yrkeslivet och för företagar- och arbetarintressena inom detta. I instruktionen för överstyrelsen eller genom särskilda författningsbestämmelser regleras förhållandet mellan överstyrelsen och detta råd, och fasta former skapas härigenom för samverkan mellan båda i fråga om yrkesutbildningens centrala ledning.

Konsulenten för husligt arbete Drake har i särskilt yttrande anfört:

Då undervisningen i husligt arbete dels måste anses vara en för hela landet synnerligen betydelsefull del av yrkesundervisningen, dels har sin alldeles speciella art, anser jag det nödvändigt, att denna gren blir representerad genom en särskild ledamot i den föreslagna överstyrelsen för yrkesutbildning. Det synes mig därför vara av behovet påkallat, att inom nämnda överstyrelse inrättas en särskild byrå för undervisning i husligt arbete, vilken bör förestås av en byråchef, som tillika är ledamot av överstyrelsen. Om av ekonomiska skäl byråchefen i fråga anses tills vidare böra ersättas med en byrådirektör, bör denne enligt mitt förmenande likväl tillerkännas rätt att delta i beslut i styrelseplenium beträffande ärenden, som beröra undervisning i husligt arbete.

Svenska arbetsgivareföreningen ansluter sig till verkstadsskoleutredningens förslag om att näringslivets och arbetsmarknadens representanter i överstyrelsen skola ingå såsom ledamöter däri med ansvar för de viktigare löpande ärendenas handläggning. Likaså delar föreningen utredningens uppfattning om önskvärdheten av att antalet ledamöter i styrelsen starkt begränsas.

Landsorganisationen har intet att erinra mot den föreslagna organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Sveriges hantverksorganisation förordar, att överstyrelsen skall bestå av ordförande jämte sex ledamöter. Hantverksorganisationen skulle äga utse en representant i styrelsen.

Sveriges industriförbund ansluter sig till utredningens förslag angående en självständig överstyrelse, i vilken representanter för näringslivet få beslutanderätt. Förbundet tror liksom utredningen, att endast på denna väg ett verkligt medinflytande på yrkesutbildningen kan inrymmas åt näringslivets män.

Beträffande förslaget till sammansättning av överstyrelsen för yrkesundervisning efterlyser *Sveriges köpmannaförbund* representanter för den pedagogiska expertisen. Det synes förbundet även egendomligt, att byråcheferna icke föreslås bliva ledamöter i styrelsen. Förbundet finner det önskvärt, att byrå-

cheferna bliva ledamöter, varigenom även kravet på den pedagogiska sakkunskapen skulle tillgodoses.

De anställdas centralorganisation (Daco) förordar, att vid överstyrelsens sida ställes ett fast antal extra ledamöter, eventuellt sammanförda till en yrkesutbildningsnämnd på sätt, generaldirektören Holmdahl föreslagit.

Svenska yrkesskolföreningen anser beträffande överstyrelsens sammansättning, att vart och ett av de näringslivets och arbetsmarknadens områden, för vilka yrkesskolorna utbilda, bör vara representerat i överstyrelsen. Föreningen anser vidare, att överstyrelsen för att denna representation skall bli fullt tillfredsställande bör bestå av åtta ledamöter utom ordföranden. Av dessa böra två representera hantverk, två industri, två handel och två husligt arbete med företagare- och arbetareintressena lika företrädda. Därjämte böra yrkesammanslutningar, som på grund av sin verksamhet ha intim kontakt med yrkesutbildningen och dess aktuella problem befullmäktigas att för viss tid nominera vardera två extra ledamöter, därav en suppleant, med skyldighet att på ordförandens kallelse medverka i utredningar eller i styrelsens handläggning av frågor, vari de äga speciell sakkunskap, eller som mer intimt beröra dessa grupperns intresseområden.

d) Departementschefens yttrande.

Departementschefen har anfört följande.

Det är av vikt att för chefskapet för den nya överstyrelsen för yrkesutbildning kunna förvärva en person, som med erforderliga personliga egenskaper förenar erfarenhet i utbildningsfrågor i allmänhet och förtrogenhet med näringslivets förhållanden. Med hänsyn till dessa krav och till löneplaceringen av liknande befattningar i statens tjänst torde chefen böra givas ställning såsom överdirektör med förordnande på viss tid, som regel sex år. I lönehänseende torde tjänsten i överensstämmelse med vad skolöverstyrelsen förordat böra placeras i lönegrad C 10 civila avlöningsreglementet, innebärande en lön — utom rörligt tillägg m. m. och utan avdrag för pensionsavgifter — av 18,000 kronor. Överdirektören bör givetvis vara självskriven ledamot av styrelsen.

Kraven på den sakkunskap i allmänna skolfrågor och den kontakt med det allmänna undervisningsväsendet, som oundgängligen måste vara direkt representerad inom överstyrelsen för yrkesutbildning, synas, såsom jag tidigare i annat sammanhang framhållit, lämpligen kunna tillgodoses därigenom, att generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen blir självskriven ledamot av förstnämnda styrelse. Såsom självskriven ledamot bör i styrelsen inträda även chefen för statens arbetsmarknadskommission eller det statliga organ, som kan komma att träda i dess ställe. Sistnämnda båda ledamöter böra ha rätt att vid förfall låta sig representera i styrelsen av den tjänsteman inom respektive verk, de utse därtill.

Meningarna ha varit delade, huruvida byråcheferna i det nybildade ämbetsverket också böra få ledamots ställning. Med hänsyn bland annat till att viktiga grupper av ärenden under alla förhållanden kräva byråchefernas medverkan, synes det mig riktigast, att de tillerkännas dylik ställning.

Även i fråga om huruvida ordförandeskapet i den nya överstyrelsen bör anförtros åt ämbetsverkets chef eller åt annan person ha olika åsikter gjort sig gällande. De skäl, som verkstadsskoleutredningen anfört emot sistnämnda anordning, synas mig icke bärande. Ur flera synpunkter kan det

tvärtom visa sig vara till gagn att på skilda personer uppdelas ordförandeskapet och chefskapet. Ordföranden och chefen kunna härigenom på ett lämpligt sätt komplettera varandra till fördel för de intressen, styrelsen har att företräda. En liknande fördelning av arbetsuppgifterna förekommer regelmässigt inom näringslivet och den kommunala självstyrelsen samt saknar icke motsvarighet inom den egentliga statsförvaltningen. Med hänsyn härtill synes det mig ändamålsenligt, att Kungl. Maj:t får fria händer att bland styrelsens ledamöter utse ordförande liksom även vice ordförande.

Jag övergår härefter till frågorna om antalet övriga ledamöter i överstyrelsen och om sättet för utseende av dessa.

De olika synpunkter, som framkommit i de över verkstadsskoleutredningens förslag avgivna yttranden, ge ett starkt intryck av de svårigheter, som föreligga att finna den rätta lösningen därav. Näringsorganisationernas och åtskilliga ämbetsverks uttalanden utgöra därjämte belägg för den vikt, som fästes vid att näringslivets behov beaktas vid handläggningen av yrkesutbildningsfrågorna.

I vissa myndigheters och organisationers yttranden ha bestämda yrkanden framförts om direkt representation i överstyrelsen för ett flertal särskilda grenar av yrkesutbildningsväsendet. I och för sig skulle det givetvis vara fördelaktigt, om överstyrelsens ledamöter kunde företräda speciell sakkunskap på samtliga eller åtminstone de viktigaste områdena av yrkesutbildningen. Antalet ledamöter skulle emellertid i så fall bli oproportionerligt stort. Jag erinrar om att den av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ifrågasatta *rådgivande* nämnden av de sakkunniga föreslagits omfatta nitton ledamöter såsom representanter för olika sammanslutningar inom industri och hantverk, handel samt husligt arbete och hemslöjd och att icke ens med denna omfattande organisation den föreslagna nämnden skulle utgöra en fullödig representation för yrkesutbildningsväsendets alla olika grenar.

Jag delar den uppfattning, som kommit till uttryck under ärendets beredning, att en *beslutande* överstyrelse för yrkesutbildning icke bör erhålla en tillnärmelsevis så stor omfattning som nyssberörda nämnd. Tvärtom synas vägande skäl tala för att antalet styrelseledamöter begränsas.

Verkstadsskoleutredningen har förklarat sig starkt böjd för att förorda, att i styrelsen plats beredes för sex representanter för näringslivet. Härigenom skulle envar av grupperna industri, hantverk och handel ha kunnat erhålla två representanter, därav en för respektive företagar- och arbetarintressen, varjämte erforderlig representation skulle kunna beredas för vissa andra yrkesgrupper genom tillsättande av extra ledamöter. Utredningen har dock stannat för en sådan sammansättning av styrelsen, enligt vilken de enskilda ledamöterna icke avses skola i styrelsen företräda vissa speciella grenar av näringslivet utan i stället främst representera allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Härvid har antalet ledamöter syntts kunna begränsas till — förutom ordföranden — fyra, vilka samtliga skulle utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Av ledamöterna borde två närmast företräda företagar- och två arbetarintressen inom näringslivet. Vid behandling av frågor, som erfordra sådan speciell sakkunskap, som icke är företrädd bland ledamöterna, skulle vidare — i den mån icke ledamöterna sjäva genom förbindelser hos näringslivets och arbetsmarknadens organisationer kunna inhämta erforderliga upplysningar eller eljest sådana äro tillgängliga inom överstyrelsens kansli — särskilt tillkallade sakkunniga anlitas. Ett lämpligt antal dylika personer borde utses av organisa-

tionerna för att stå till förfogande. Under tid av större arbetslöshet skulle Kungl. Maj:t äga förordna extra ledamöter.

I flera remissyttranden har föreslagits en utökning av antalet ledamöter, främst i syfte att bereda direkt representation för någon särskild yrkesgren. Att tillmötesgå alla dessa yrkanden synes mig emellertid uteslutet. Ur de synpunkter, som föranlett förslaget om en fristående överstyrelse för yrkesutbildning, ter det sig riktigt och betydelsefullt, att vissa av näringslivets och arbetsmarknadens huvudorganisationer äro direkt representerade genom ledamöter i överstyrelsen. Dylika representanter kunna förutsättas företräda jämväl allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Däremot kan icke varje särskild gren av yrkesutbildningen erhålla sin representant i överstyrelsen; om så skedde skulle denna nämligen svälla ut på ett sådant sätt, att den svårligen bleve arbetsduglig. För att så långt som möjligt tillgodose yrkandet på mångsidig representation vill jag föreslå, att antalet representanter för näringsliv och arbetsmarknad i överstyrelsen bestämmas till sex. Dessa böra utses för viss tid, förslagsvis tre år, av Kungl. Maj:t efter förslag av respektive svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, handelskamrarnas nämnd och de anställdas centralorganisation (Daco). Slutligen bör tillfälle beredas representativa kvinnoorganisationer att avgiva förslag beträffande en ledamot, som bör vara kvinna med erfarenhet från det husliga arbetet.

Enligt vad jag nu förordat skall överstyrelsen alltså omfatta tolv ledamöter, därav sex statsrepresentanter och sex företrädare för näringsliv och arbetsmarknad. Att vid sidan av en överstyrelse med denna sammansättning, såsom föreslagits, ställa ett rådgivande organ synes mig icke nödvändigt eller lämpligt. Erforderligt samråd med företrädare för sådana grenar av näringslivet, som icke äro direkt representerade av ledamöterna i överstyrelsen, torde kunna komma till stånd, utan att en särskild organisation behöver bildas härför.

Vad verkstadsskoleutredningen anfört i fråga om suppleanter för ledamot, ledamots rättigheter, arbetsutskott och ersättningar till ledamöter m. m., har icke givit mig anledning till erinran, dock att verkschef, som i denna egenskap är ledamot av eller ordförande i överstyrelsen, icke synes böra uppbära dagarvoden utan endast årsarvoden. Erforderliga bestämmelser härom torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

e) *Motionen II:385.*

I motionen II:385 anföres i huvudsak följande.

I sitt förslag angående överstyrelse för yrkesutbildning utgick verkstadsskoleutredningen från, att företagar- och arbetarintressen skulle vara lika representerade såsom ledamöter av överstyrelsen. I första hand föreslogs, att styrelsen skulle omfatta fyra representanter för näringsliv och arbetsmarknad, därav två närmast skulle företräda företagar- och två arbetarintressen inom näringslivet. Utredningen diskuterade emellertid även ett förslag, enligt vilket styrelsen skulle omfatta ordförande jämte sex ledamöter. I en sådan styrelse skulle en var av grupperna industri, hantverk och handel kunna erhålla två representanter, därav en för respektive företagar- och arbetarintressena inom gruppen. Det väsentliga, vare sig den ena eller andra linjen valdes, ansågs emellertid vara den paritetiska representationen för de två intressena.

Sistnämnda huvudsynpunkt har icke beaktats i propositionen nr 232. Av de föreslagna sex representanterna för näringslivet skola tre utses på förslag av arbetsgivare- och liknande organisationer under det att endast två skola företräda de anställda. Detta har uppenbarligen skett för att bereda utrymme för en representant för det husliga arbetet, vilken skall utses på förslag av någon representativ kvinnoorganisation. Fastän vi dela departementschefens uppfattning, att i överstyrelsen bör sitta en representant för det husliga arbetet, kunna vi icke finna att den slutsats, han härav dragit i fråga om representation för arbetarintressen, kan vara riktig.

Yrkesutbildningen för hantverk, industri och handel representerar såväl kvalitativt som kvantitativt en så betydande och väsentlig del av hela området för yrkesutbildning, att det förefaller oss otillfredsställande, att icke arbetarintressena inom dessa grupper skola erhålla en lika stark representation inom styrelsen som arbetsgivarna. Mot en representant för vardera hantverket och industrin bör därför svara två representanter för landsorganisationen i stället för enligt propositionen endast en. Det måste beaktas, att de svårast överskådbara och i alla avseenden mest vittutseende problemen på detta område röra utbildningen för hantverk och industri. På ingen annan del av området fordras så ingående kännedom om yrkeslivets förhållanden, egna resurser och behov.

En annan huvudsynpunkt beträffande styrelsens sammansättning har varit, att en beslutande överstyrelse för yrkesutbildning icke bör erhålla en allt för stor omfattning. Departementschefen har tvärtom ansett vägande skäl tala för att antalet styrelseledamöter begränsas. Samma mening har verkstadsskoleutredningen hyst och därför, som nämnts, förordat, att styrelsen skall begränsas till ordförande och fyra ledamöter.

Trots nyssnämnda uttalande har emellertid i propositionen föreslagits, att överstyrelsen skall bestå, förutom av de sex representanterna för arbetsgivar-, arbetar- och kvinnoorganisationer, av chefen för överstyrelsen och av en representant för vardera skolöverstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen ävensom av de tre byråcheferna hos överstyrelsen. Sammanlagt skall överstyrelsen alltså utgöras av tolv ledamöter. Enligt vår mening är detta en orimligt stor och allt för tungrodd apparat. Vi anse väl, att byråcheferna komma att tillföra överstyrelsen mycken värdefull och nödvändig sakkunskap och erfarenhet och att det därför i och för sig är berättigat att insätta dem såsom ledamöter av styrelsen. Men vi tro likväl, att de även utan att vara ledamöter skola i egenskap av tjänstemän och föredragande tillföra överstyrelsen lika stora värden. Det må också framhållas, att det stora flertalet ärenden inom överstyrelsen icke avses förekomma i styrelseplenium utan skola avgöras av verkschefen ensam efter föredragning. Då alltså byråcheferna icke skola delta i besluten i dessa ärenden, synes det icke heller nödvändigt, att de såsom ledamöter delta i besluten i plenum. För att tillgodose det starkt motiverade kravet på en begränsning av styrelsens storlek anse vi, att byråcheferna icke böra tillerkännas ledamotskap i styrelsen.

Slutligen har verkstadsskoleutredningen ingående dryftat, huruvida chefen för verket — överdirektören — tillika bör fungera såsom ordförande i överstyrelsen, eller om ordförandeskapet i stället bör anförtros åt annan styrelseledamot. Utredningen har stannat för, att ordförandeskapet bör förenas med chefskapet för ämbetsverket.

Propositionen har icke följt detta förslag. Enligt denna skall Kungl. Maj:t ha fria händer att bland styrelsens ledamöter utse ordförande.

Vi anse, att de av verkstadsskoleutredningen framförda skälen för att verkstadschefen tillika skall vara ordförande i styrelsen äro så avgörande, att vi vilja föreslå, att riksdagen beslutar i överensstämmelse därmed.

Utskottet.

Utskottet är ense med departementschefen därom att chefen för den nya överstyrelsen för yrkesutbildning bör givas ställning såsom överdirektör med förordnande på viss tid, i regel sex år. Utskottet har icke heller funnit anledning till erinran mot departementschefens förslag att denna tjänst placeras i lönegraden C 10.

Vad beträffar ämbetsverkets styrelse innebär departementschefens förslag att denna skulle bestå av verkets chef (överdirektören), generaldirektören och chefen för skolöverstyrelsen samt chefen för arbetsmarknadskommissionen såsom självskrivna ledamöter, av det nybildade ämbetsverkets tre byråchefer, ävensom av sex representanter för näringsliv och arbetsmarknad, utsedda av Kungl. Maj:t på en tid av förslagsvis tre år efter förslag av respektive svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, handelskamrarnas nämnd, de anställdas centralorganisation (Daco) och representativa kvinnoorganisationer. Cheferna för skolöverstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen skulle enligt departementschefens förslag äga rätt att vid förfall låta representera sig i styrelsen av den tjänsteman inom respektive verk, de därtill utse. Departementschefen har vidare förordnat, att Kungl. Maj:t skulle få fria händer att bland styrelsens ledamöter utse ordförande liksom även vice ordförande.

I motionen II: 385 har på anförda skäl yrkats, att styrelsen skulle i enlighet med verkstadsskoleutredningens förslag bestå av överdirektören, vilken tillika borde fungera som styrelsens ordförande, samt av fyra av Kungl. Maj:t för förslagsvis tre år utsedda ledamöter, av vilka två borde företräda företag- och två arbetarintressen inom näringslivet.

Utskottet får för sin del framhålla, att utskottet funnit övertygande skäl tala för att ordförandeskapet i styrelsen förenas med chefskapet för ämbetsverket. Den av departementschefen förordade anordningen kan nämligen enligt utskottets mening leda till en icke önskvärd splittring i verkets ledning. Utskottet har däremot intet att erinra mot att vice ordförande i styrelsen utses av Kungl. Maj:t.

Departementschefens förslag om att cheferna för skolöverstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen skulle såsom självskrivna ledamöter ingå i styrelsen anser utskottet sig icke böra biträda. Enligt utskottets mening bör i stället Kungl. Maj:t äga utse en representant för respektive skolöverstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen att i styrelsen företräda nämnda ämbetsverk. Detta förefaller utskottet utgöra en smidigare och efter olika omständigheter bättre anpassbar lösning av förevarande fråga än den av departementschefen förordade anordningen.

I likhet med departementschefen håller utskottet före att verkets byråchefer böra tillerkännas ledamots ställning.

Vidkommande sammansättningen av styrelsen i övrigt finner utskottet i likhet med departementschefen det betydelsefullt, att vissa av näringslivets och arbetsmarknadens huvudorganisationer äro direkt representerade genom ledamöter i överstyrelsen, vilka ledamöter kunna förutsättas företräda jämväl allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Såsom departementschefen föreslagit bör antalet dylika ledamöter bestämmas till sex och utses av Kungl. Maj:t för en tid av förslagsvis tre år. Utskottet har emellertid funnit departementschefens förslag beträffande de förslagsställande organisationerna kräva en viss omjustering. I anslutning till vad i motionen II: 385 anförts finner utskottet nämligen, att arbetarsidans synpunkter enligt nämnda förslag skulle bliva alltför svagt företrädda, varför utskottet anser, att två representanter i styrelsen böra föreslås av landsorganisationen, varav den ene skulle företräda gruppen industri och den andre gruppen hantverk. Då utskottet icke finner sig böra föreslå, att styrelsen av denna anledning utökas med ytterligare en ledamot, torde en av de av departementschefen föreslagna organisationerna icke kunna erhålla någon representant i styrelsen. Enligt utskottets mening synes härvid de anställdas centralorganisation (Daco) vara den av nämnda organisationer, som bör träda tillbaka.

Vad departementschefen här i övrigt anført och föreslagit har icke givit utskottet anledning till annan erinran än att utskottet ansett, att ersättning för sammanträden till ledamöter, som uppbära årsarvoden, bör utmätas enligt i gällande kommittékungörelse angivna grunder, dock att ledamot av överstyrelsen, som av Kungl. Maj:t utsetts såsom representant för skolöverstyrelsen, respektive arbetsmarknadskommissionen endast synes böra uppbära årsarvode. Vidare bör givetvis särskild ersättning icke utgå till chefen för överstyrelsen samt byråcheferna i verket för ledamotskap i styrelsen, något som departementschefen icke heller torde hava förutsatt. Ersättning till suppleant för ledamot torde böra utgå enligt av departementschefen angivna grunder.

V. Kansliets organisation m. m.

Inledningsvis framhåller *departementschefen*, att de rådande allmänna förhållandena tvinga till den största återhållsamhet vid bedömandet av nu föreliggande personalfråga. Spörsmålet om överstyrelsens personalorganisation måste emellertid även ses mot bakgrunden av det allmännas allt större insatser till förmån för yrkesutbildningen och till de successivt växande uppgifter för ledande av yrkesutbildningsåtgärderna, som skola åvila överstyrelsen. Det gäller därvid för överstyrelsen icke endast att handha de rent rutinemässiga, delvis regelbundet återkommande förvaltningsärendena såsom årlig fördelning av statsanslag till skolor och kurser och utdelande av stipendier åt elever m. m. Inom överstyrelsen måste därjämte, om huvudsyftet med dess

inrättande icke skall förfelas, finnas tillräckliga och kvalificerade arbetskrafter för planläggnings- och rationaliseringsverksamhet, för förhandlingar med olika intressen samt för rådgivning m. m. Även det ömsesidiga samarbete i olika avseenden, som förutsattes mellan skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, kräver tillgång på tillräcklig personal. Att lägga allt för snäva synpunkter på frågan om personalorganisationen skulle sålunda kunna leda till ett sämre utnyttjande av anslagen för yrkesutbildningsändamål och mindre effektivitet i yrkesutbildningsorganisationen och i samarbetet med skolöverstyrelsen.

Enligt departementschefens förslag skall överstyrelsen för yrkesutbildning organiseras på följande tre byråer, nämligen
 en administrativ byrå (»första byrån»),
 en byrå för teknisk yrkesutbildning (»andra byrån») samt
 en byrå för handelsundervisning och undervisning i husligt arbete (»tredje byrån»).

De tre byråerna skulle erhålla följande personal:

Första byrån:

- 1 byråchef (A 30)
- 1 byrådirektör (Eo 26)
- 1 sekreterare (A 24)
- 1 kansliskrivare, tillika registrator (A 11)
- 1 amanuens (Eo 18 eller Eo 15)
- 5 kvinnliga biträden (7, 4 eller 2 lönegraden);

Andra byrån:

- 1 byråchef (A 30)
- 1 förste byråingenjör (Eo 24)
- 1 notarie (A 21)
- 1 amanuens (Eo 18 eller Eo 15)
- 2 kvinnliga biträden (7, 4 eller 2 lönegraden);

Tredje byrån:

- 1 byråchef (A 30)
- 1 statskonsulent (A 26)
- 1 notarie (A 21)
- 1 amanuens (Eo 18 eller Eo 15)
- 2 kvinnliga biträden (7, 4 eller 2 lönegraden).

Vidare skulle såsom *gemensam personal* anställas en expeditionsvakt (A 6), ett biträde för skötseln av telefonväxeln (Eo 2) och ett expeditionsvaktsbiträde med ett arvode av 2,400 kronor.

Departementschefen förutsätter även, att medel skall ställas till förfogande för arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden.

Anslagsbehovet till a v l ö n i n g a r, för helt budgetår räknat, beräknar departementschefen på följande sätt:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	114,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	6,000
3. Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., <i>förslagsvis</i>	»	15,000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	67,000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	26,000
	Summa kronor	228,000.

Beträffande vissa av avlöningsstatens poster har departementschefen framhållit:

Från posten *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, torde böra bestridas dels årsarvode till styrelsens ordförande med 1,000 kronor, dels årsarvoden å 500 kronor till sju ledamöter med högst 3,500 kronor, dels ock dagarvoden till ledamöterna och suppleanter för dem med *förslagsvis* 1,500 kronor.

Från posten *arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m.* torde först böra bestridas vissa arvoden till inspektörer. För inspektören för verkstadsskolorna — vilkens arvode för närvarande gäldas från anslaget till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom — torde sålunda böra beräknas 3,400 kronor, för inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen, ersättningar till examensombud m. m. 4,000 kronor, för konsulent för husligt arbete (sömnad och vävning) 900 kronor, för inspektion av barnavårdsundervisningen 600 kronor, för ersättning åt examensombud vid de tekniska läroverken 2,200 kronor. För eljest erforderliga inspektörer och sakkunniga torde, i avvaktan på närmare erfarenheter, kunna beräknas 3,900 kronor. Då behovet av dylik särskild sakkunskap är svårt att på förhand beräkna, torde denna anslagspost övergångsvis böra upptagas såsom *förslagsvis* beräknad, dock att den ej må överskridas utan medgivande av Kungl. Maj:t. Såsom verkstadsskoleutredningen framhållit, bör förekomsten av tillkallade sakkunniga anses såsom en normal företeelse inom överstyrelsen. Särskilt under de första åren av överstyrelsens verksamhet torde ett stort antal betydelsefulla ärenden av principiell natur komma upp till behandling inom överstyrelsen såsom frågor om yrkesskolväsendets utbyggnad, stadga för yrkesutbildningen, lärlingsutbildningen inom näringslivet och dylikt.

I jämförelse med de nuvarande avlöningskostnaderna för personalen på skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning innebär Kungl. Maj:ts förslag en anslagshöjning med 104,000 kronor, kristillägg oberäknat.

Anslagsbehovet till omkostnader, för helt budgetår räknat, uppskattar departementschefen till 35,000 kronor enligt följande omkostnadsstat:

1. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	kronor	8,000
2. Expenser:		
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	4,500
b. Övriga expenser	»	21,000
3. Publikationstryck	»	25,500
	»	1,500
	Summa kronor	35,000.

Å andra sidan beräknas omkostnadsutgifterna inom skolöverstyrelsen sjunka med omkring 29,000 kronor för år.

Till utrustning beräknar departementschefen ett belopp av 50,000 kronor för nästa budgetår.

Den nya överstyrelsen för yrkesutbildning avses skola träda i verksamhet den 1 januari 1944. Dock ha medel beräknats för överdirektören samt byråchefen och byrådirektören på första byrån redan från och med den 1 juli 1943, enär dessa avses skola vidtaga de förberedande organisatoriska åtgärderna. Även styrelsens ledamöter böra, framhåller departementschefen, kunna utses av Kungl. Maj:t tidigare än den 1 januari 1944.

Till stöd för det i motionerna I: 264 och II: 383 gjorda yrkandet har anförts i huvudsak följande:

I Kungl. Maj:ts proposition nr 232 angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning föreslås, att handelsundervisning och undervisning i husligt arbete m. m. skall inom den blivande överstyrelsen sammanföras under en gemensam byrå, tredje byrån.

Propositionen ansluter sig i detta hänseende till verkstadsskoleutredningens förslag, ehuru denna utredning icke synes hava varit fullt övertygad om lämpligheten av en dylik sammanslagning. Utredningen har haft under övervägande frågan om inrättande av en särskild byrå för yrkesundervisningen i husligt arbete m. m. men förklarar sig hava funnit övervägande skäl tala för att denna undervisning »åtminstone tills vidare», i avvaktan på större erfarenheter rörande uppgifternas omfattning, bör inordnas tillsammans med andra uppgifter i någon av överstyrelsens byråer, och utredningen har därvid ansett sig böra förorda sammanförande med handelsundervisningen.

Av verkstadsskoleutredningen anförts skäl för denna anordning är huvudsakligen, att den centrala ledningen av såväl handarbets- och skolköksseminarierna som i övrigt undervisningen i husligt arbete i de allmänna skolorna förutsättes fortfarande skola utövas av skolöverstyrelsen, varför den nybildade överstyrelsens uppgifter i fråga om undervisningen i husligt arbete m. m. skulle begränsas till ledningen av kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för husligt arbete och kvinnliga yrken.

Utredningen har utgått ifrån att, därest handeln och det husliga arbetet inordnas under en och samma byrå av överstyrelsen för yrkesutbildning, vardera utbildningsgrenen skall företrädas av en fackman på området, och föreslagit, att chefen för byrån skall jämte sitt chefskap i första hand företräda yrkesutbildningen för handel, medan representanten för det husliga arbetet skulle erhålla ställningen såsom byrådirektör med placering i lönegrad A 26. Departementschefen tillstyrker detta förslag och föreslår, att tjänsten såsom konsulent för husligt arbete inom skolöverstyrelsen överföres till överstyrelsen för yrkesutbildning. Benämningen å befattningen föreslås ändrad till statskonsulent i överensstämmelse med tjänsteförteckningssakkunnigas förslag.

Yrkesundervisningen i husligt arbete är över hela landet stadd i stark utveckling. Ökade krav på utvecklingen av yrkesundervisningen i husligt arbete torde bli en självklar följd av den växande insikten om detta arbetes betydelse för såväl de enskilda hemmen som landet i dess helhet. Därom vittnar bland annat det förslag till utbildning av hemvårdarinnor, som av-

givits av befolkningsutredningens kvinnodelegation. Under utarbetande är dessutom ett förslag till utbildning i husligt arbete, där kraven på denna utbildning gå långt utöver vad som för närvarande står till buds. Behovet av en mera omfattande husmodersutbildning är allmänt erkänt och har även framförts i riksdagsmotioner. Belysande för förhållandena på detta område är, att, medan omkring 60,000 äktenskap årligen ingås, kunna med nuvarande möjligheter endast 3,000 av de blivande husmödrarna erhålla en något så när tillfredsställande husmodersutbildning (5 à 6 månaders kurs). Även de kortare kurserna äro överbelagda, och tillträde till dem måste sökas över ett år i förväg. Utbildningen för lantushållningens husmödrar, vilken nu ligger under lantbruksstyrelsen, är särskilt brännande, och frågan om dess sammanförande med övrig yrkesutbildning kan väntas bli aktuell inom den närmaste tiden. Över huvud taget är yrkesutbildningen inom det husliga området en fråga, som kräver mera beaktande än ifrågavarande förslag givit uttryck för.

Verkstadsskoleutredningen påpekar i sitt betänkande, att överledningen för yrkesutbildningen icke endast har att genom inspektioner och liknande åtgärder utöva tillsyn över yrkesutbildningen, utan den bör därjämte söka genom råd och anvisningar leda samt genom propaganda och egna initiativ utveckla yrkesutbildningsverksamheten. Avdelningen för husligt arbete m. m. inom den nybildade överstyrelsen torde redan från början bli så omfattande, att om kraven på en fortsatt utveckling av denna undervisning skola bli tillgodosedda, fordras för den centrala ledningen därav en särskild byrå under en byråchef i självständig ställning, vilken tillika är ledamot av överstyrelsen.

Sammankopplingen av handelsundervisning med undervisning i husligt arbete, som har sin alldeles speciella art, förefaller orimlig och kan knappast på något sätt motiveras.

Därest undervisningen i husligt arbete m. m. icke under nuvarande förhållanden kan hänföras till en särskild för ändamålet upprättad byrå inom överstyrelsen för yrkesutbildning, är det dock nödvändigt att representanten för det husliga arbetet inom denna överstyrelse erhåller en fullt självständig ställning. En reservant i allmänna civilförvaltningens lönenämnd har föreslagit, att tredje byrån organiseras på två avdelningar, vilka förestås den ena av byråchefen och den andra av byrådirektören. Denna lösning av frågan är tänkbar såsom ett provisorium. I varje fall anse vi att, därest representanten för husligt arbete icke erhåller ställningen såsom byråchef, bör den av verkstadsskoleutredningen föreslagna benämningen byrådirektör bibehållas. Benämningen statskonsulent förefaller intetsägande och verkar i förhållande till byråchef såsom betecknande en underordnad befattning, icke motsvarande betydelsen av befattningshavarens uppgifter. Departementschefen synes ej heller hava fäst särskilt avseende vid upptagandet av denna benämning utan förklarar endast, att han icke har något att erinra mot tjänsteförtecknings-sakkunnigas förslag härom.

Till departementschefens förslag angående kansliets organisation kan utskottet i huvudsak giva sin anslutning. Endast på ett par punkter anser utskottet sig böra förorda ändringar. Utskottet har sålunda — i anslutning till vad i motionerna I: 264 och II: 383 anförts och hemställt — funnit att befattningen såsom konsulent för husligt arbete hos skolöverstyrelsen bör efter

Utskottet.

tjänstens överförande till överstyrelsen för yrkesutbildning benämnas byrådirektör, vilket enligt utskottets mening bättre än den av departementschefen föreslagna benämningen statskonsulent markerar betydelsen av befattningshavarens uppgifter och framhäver befattningens i vissa avseenden självständiga ställning. Huruvida en särskild byrå inom överstyrelsen framdeles bör upprättas för undervisningen i husligt arbete och kvinnliga yrken torde få bli föremål för närmare överväganden av Kungl. Maj:t, sedan erfarenhet vunnits rörande den nu föreslagna organisationens ändamålsenlighet. Med vad sålunda anförts torde ovannämnda motioner få anses besvarade.

Enligt departementschefens förslag skulle av skolöverstyrelsens nuvarande fem notariatjänster två överföras till den nya överstyrelsen för yrkesutbildning. På skäl, som utskottet anför i särskilt utlåtande denna dag angående anslag för budgetåret 1943/44 till skolöverstyrelsen, har utskottet funnit sig böra förorda, att allenast en av nämnda befattningar överföres till det nya ämbetsverket. I stället föreslår utskottet att en amanuensbefattning i lönegraden Eo 18 överflyttas från skolöverstyrelsen. Med anledning härav bör för nästa budgetår dels anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän minskas med 4,000 kronor till 67,500 kronor, dels ock anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ökas med 3,200 kronor till 41,200 kronor.

Vidare bör med hänsyn till vad utskottet i det föregående föreslagit beträffande ordförandeskapet i styrelsen och dagarvoden till styrelsens ledamöter anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, minskas från det av departementschefen föreslagna beloppet, 6,000 kronor, till 4,500 kronor.

Avlöningsanslagets slutsumma bör alltså i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag minskas med 2,300 kronor till 136,000 kronor.

Emot de av departementschefen verkställda kostnadsberäkningarna beträffande de för nästa budgetår erforderliga anslagen till omkostnader och till utrustning har utskottet icke funnit anledning till erinran.

VI. Hemställan.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført hemställer utskottet,

A) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionen II: 385, må

1. besluta inrättandet av en överstyrelse för yrkesutbildning i överensstämmelse med vad utskottet i det föregående förordat;

2. godkänna följande personalförteckning för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas i vad avser överdirektörstjänsten, en byråchefstjänst samt den extra ordinarie byrådirektörstjänsten tills vidare från och med den 1 juli 1943 och i övrigt tills vidare från och med den 1 januari 1944:

Personalförteckning.

Tjänstemän å ordinarie stat.

Befattning.	Lönegrad.
1 överdirektör	C 10
3 byråchefer	A 30
1 byrådirektör	A 26
1 sekreterare	A 24
1 notarie	A 21
1 kansliskrivare, tillika registrator	A 11
1 kanslibitråde	A 7
1 expeditionsvakt	A 6
3 kontorsbiträden	A 4

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

1 byrådirektör	Eo 26
1 förste byråingenjör	Eo 24;

3. godkänna följande avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas under budgetåret 1943/44:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	67,500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	»	4,500
3. Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., förslagsvis	»	7,500
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	41,200
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	15,300

Summa kronor 136,000;

4. till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Avlöningar för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 136,000 kronor;

5. till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Omkostnader för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 22,300 kronor;

6. till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Utrustning för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

B) att motionerna I: 268 och II: 386 samt I: 264 och II: 383 må anses besvarade med vad utskottet här ovan anfört och hemställt.

Stockholm den 11 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bäcklund, Carlström, Gustaf Iwar Anderson, von Heland, Johan Eric Ericson, Sundberg, Emil Petersson* och *Persson* i Skabersjö; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Ward, Hansson* i Rubbestad, *Persson* i Tidaholm, *Mårtensson, Nilsson* i Steneberg, *Wallentheim, Lindholm, Eriksson* i Frägsta och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Reservationer:

1) av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottets yttrande under rubriken allmänna synpunkter (sid. 6) bort erhålla följande lydelse:

»Såsom departementschefen — — — från skolöverstyrelsen. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör icke utestängas från varje pedagogiskt inflytande på undervisningen i de allmänna ämnena i de under skolöverstyrelsen fortfarande lydande praktiska skolorna, vilket å andra sidan också gäller skolöverstyrelsen i fråga om de praktiska ämnena i de under den nya överstyrelsen hörande skolorna. Vid ungdomens uppfostran kan inte i det ena eller andra slaget av ämnen undvikas att både teoretiska och praktiska synpunkter ofta måste beaktas, och därför är det av vikt att den skiftande allmänt pedagogiska erfarenhet som representeras av de båda styrelserna utnyttjas även på ämnesområden som närmast företrädas av den ena av dem.

Utskottet förutsätter — — — det följande.»;

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Sundberg, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Steneberg, *Lindholm* och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka att det nya ämbetsverkets styrelse erhöle den av departementschefen angivna sammansättningen;

3) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Sundberg, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Steneberg och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka departementschefens förslag om frihet för Kungl. Maj:t att utse ordförande i det nya ämbetsverkets styrelse;

4) av herrar *Bäcklund, Gustaf Iwar Anderson, Persson* i Tidaholm, *Mårtensson* och *Wallentheim*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att det nya ämbetsverkets byråchefer icke skulle tillerkännas ledamots ställning.